

№ 7 (5338)
Аўторак,
22 студзеня
2002 года

Выходзіць
з 20 снежня
1945 года

АСТАЎНІЦА

ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Падзеі, факты, каментарыі

Мінскія каўбаскі прыйшліся даспадобы

Мінскае ПТВ №221 днямі стала паўнапраўным членам Еўрапейскай асацыяцыі кулінарных школ і гатэльнага бізнесу, куды ўваходзяць ужо дваццаць вядомых краін свету. Асацыяцыя пакуль мала вядомая ў нашай Беларусі, затое ў Еўропе заслужыла шматлікія рэгаліі. Яна створана дзевяць гадоў таму і мае штаб-кватэру ў французскім горадзе Страсбургу.

Такую падзею інакш як навагоднім чужым і не назавеш. Гонарам удзелу ў Еўрапейскай калідах пакуль не была ўдасцеюна ніводная кулінарная ўстанова рэспублікі. І вось, нарэшце, пашчасціла мінскім навукам. Цяда спрыяўшая – у нас калідаў яны шпачыдавалі па вуліцах старадаўняй Познані, знаёмчыся з яе славуцасямі. На гэты раз удзельнічаў калідаўны сустрэч Еўрапейскай асацыяцыі кулінарных сабрала ў Польшчы. Але ж і навагодні чужыя не пад сабою рэальную аснову. Каб трапіць на мерапрыемства такога ўзроўню, мала толькі адных мроў. Відаць, заслужылі, калі працу беларусы ацанілі на "выдатна" ўся Еўропа.

ПТВ №221 з'яўляецца сёння пакуль адзінай устаноў, якая кулінарны галіны ў сталіцы, якое рытуе

кваліфікаваных кухараў, кандытараў, афіцыянтаў, барментаў для прадпрыемстваў грамадскага харчавання Мінска. Падлеткі вывучаюць кулінарыю, тэхналогію кандытарскай вытворчасці, арганізацыю абслугоўвання, спецыяльнасць, фізіялогію харчавання, абсталяванне прадпрыемстваў грамадскага харчавання, асновы ПЭВМ, таварнаснаўта і шэраг іншых прадметаў.

Лепшыя традыцыі кулінарнага мастацтва, здатыя савабодна, фарміраванні грамадскай свядомасці на прыкладзе здаровага ладу жыцця. Педагагічнай стратэгія фарміравання здаровага ладу жыцця павінна садзейнічаць выпрацоўцы ў маладых людзей аднаведных перакананняў на аснове набываць веды і вопыту, дзякуючы чаму напачатку ствараецца ўстойліва матывацыя здаровага

квечі, Н.Мядзведзева, Г.Краснер, В.Татур. Асобна хачелася б сказаць пра дырэктара ПТВ №221 Геннадзя Леанідавіча Копача. Узначальвае калектыв ён сем гадоў. Тэрмін, канешне, невялікі, але добрых спраў зроблена шмат. Геннадзь Леанідавіч чалавек нямуремслівы, мэтанакіраваны. Імкнецца любую пачатую справу дасягнуць да лагічнага завяршэння. Дзякуючы намаганням Геннадзя Копача была рэалізавана даўняя мара вучылішча – адкрыта вучэбна-вытворчае прадпрыемства, рэстаран "Сосны". Яго зьліны, як лясны масіў, дах здалёк пры-вабляе ўвагу гараджан. А толькі трапіў у залу – там сапраўдная казка. Ружовыя з бялімцы абсталяванне сцены поўныя гармоніі з лясцэраж-нашчэ, Каларыя, рэстаран свет, спецыяльныя эфекты, мноства кветак ствараюць утульнасць і камфорт.

А вытворчыя памяшканні і кандытарскі цэх рэстарана абсталяваны сучаснымі механізмамі, якія дазваляюць укараніць новыя тэхналагічныя прыёмы і рэцэпты сваіх наведвальнікаў прыго-

жай і якаснай прадукцыяй. Папулярным стаў і "сасновы бар". Тут заўсёды мінгалюда, але барманы і афіцыянты абслугоўваюць усіх вельмі хутка. Тут ніхто не застаецца без увагі: заказ дастаўляецца саеачасова.

Адметна, што ў рэстаране навучанцы не толькі вучацца рытываць выдатныя стравы, кулінарна абслугоўваць наведвальнікаў, але і праводзяць шматлікія мерапрыемствы: конкурсы, канцэрты, віктарыны, творчыя сустрэчы.

А вось клуб "Спадчына", які займаецца вывучэннем беларускай нацыянальнай традыцыі абрадаў, якая і паслужыла поспеху навучанцаў ПТВ на Калідаўныя свята ў Познані.

Справа ў тым, што неабходнай умовай удзелу беларускай каманды ў такім форуме кулінараў было прыгатаванне адметнай стравы нацыянальнай беларускай кухні. Майстры кулінары паралілі паміж сабою і вырашылі прадставіць на агляд і густ Еўропы "Беларускія каўбаскі". У гарнір павінны былі ўвайсці дражкі, грыбы, зеляніна.

Інжынерныя стравы прадставілі базавыя прадпрыемства Калідаўныя святаў – Познаньскай вышэйшай школы гатэльнага бізнесу. Праўда, дзевосны навагоднія прыгоды адбыліся з каўбасавытворцамі. Так, наалогія "Беларускіх каўбасак"

Засталося толькі назваць тых герояў, хто здабыў славу. На 3-дзённым у цэнтры дырэктар ПТВ №221 Геннадзь Копач, намеснік дырэктара Віктар Татур, навучанцы Ірына Куханава, Максім Баранок, майстар вытворчага навучан-ня Галіна Шах, навучанец Андрэй Давыдзенка, Г.Копач умее на тымі кравецкім устано-вай, але і рабіць каўбасы.

Аля КЛЮЙКО.

Падрабязнасці для "НГ" Беларускі дыплом будзе прызнаны ў Еўропе

На пачатку года Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь падпісаў Указ №5 "Аб далучэнні Рэспублікі Беларусі да канвенцыі аб прызнанні кваліфікацый, што адносяцца да вышэйшай адукацыі ў Еўрапейскім рэгіёне". Пракаменціраваў дакумент мы папрасілі дырэктара Нацыянальнага інфармацыйна-аналітычнага цэнтру кіравання якасцю адукацыі Сяргея Вятохіна.

11 красавіка 1997 года на дыпламатычнай канферэнцыі ў Лісабоне была падпісана канвенцыя аб прызнанні кваліфікацый, што адносяцца да вышэйшай адукацыі ў Еўрапейскім рэгіёне. Яна ўступіла ў дзеянне праз тры гады, калі 5 краін афіцыйна ратyfikавалі сваё ўступленне ў канвенцыю. Дарэчы, у еўрапейскую зону, у адпаведнасці з канвенцыяй, увайшлі Паўночная Амерыка, і нават Аўстралія – тыя краіны, што рэалізуюць еўрапейскі тып адукацыі.

Лісабонская канвенцыя не мае на ўвазе аўтаматычнае прызнанне дакументаў аб вышэйшай адукацыі, выдадзеных у краінах-удзельніцах.

Аднак яна скіравана на тое, каб стварыць дакладны механізм такога прызнання і забяспечыць рэжым найбольшага спрыяння для ўдзельнікаў канвенцыі.

Узровень беларускага дыплама адначасна годным для разгляду, а ўжо сам працэс яго прызнання будзе адбывацца ў кожнай краіне вызначаным ёю шляхам. Таму калі адзін краіна патрабуе прайсці пэўныя тэсты, прадставіць дадатковыя даведкі – гэта адбываецца ў адпаведнасці з нацыянальнымі заканадаўствам той краіны, якую просіць аб прызнанні дыплама. Гэтаж і Беларусь будзе ствараць празрыстыя правылы і карыстацца імі ў дачыненні

да ўладальнікаў дыпламаў з замежных краін.

Як адзначыў Сяргей Саргеевіч Вятохін, далучэнне нашай краіны да Лісабонскай канвенцыі палепшыць працэдуру прыйму на працу нашых грамадзян за мяжой, спрыяе вырашэнню праблем у працягу адукацыі за мяжой, прыкладна – у аспірантуры. А з другога боку, беларуская адукацыя стане больш прывабнай для замежнікаў, бо наш дыплом будзе прызнаны ў вядучых краінах.

Хоць па некалькіх артыкулах Лісабонскай канвенцыі, агаворкі, Беларусь уступіла ў Лісабонскую канвенцыю беззагаворачна. Патрабуецца толькі некалькі фармальных крокаў, пасля чаго наша краіна канчаткова апынецца ў межах канвенцыі аб прызнанні кваліфікацый, што адносяцца да вышэйшай адукацыі ў Еўрапейскім рэгіёне.

Падрыхтавала
Галіна СІДАРОВІЧ.

Новы выклік вышэйшай адукацыі

У сакавіку 1998 года Камітэт па вышэйшай адукацыі і даследаваннях Савета Еўропы прыняў рэзалюцыю ў падтрымку праекта "Адукацыя праз усё жыццё за справядлівасцю і сацыяльным адзінствам: новы выклік вышэйшай адукацыі". Мэтай праекта было названа вызначэнне шляхоў развіцця еўрапейскай акадэмічнай супольнасці ў вырашэнні праблем фарміравання высокакваліфікаванага грамадства, кожны член якога пастаянна вучыцца на працягу ўсяго свайго жыцця. Гэта прадугледжвала перагляд ролі вышэйшай школы ў бок пашырэння яе функцый і распрацоўку новай стратэгіі яе развіцця.

Звыклая нам канцэпцыя павышэння кваліфікацыі атрымала пры гэтым новае гучанне ў рамках адзінай еўрапейскай прасторы вышэйшай адукацыі, працэс фарміравання якой быў пачаты Сарбонскай, Балонскай дэкларацыяй. Для вывучэння нацыянальных дасягненняў і выпрацоўкі агульных падыходаў праект прадугледжваў правядзенне стартвага сімпозіума (Будапешт, лістапад 1998), трох спецыялізаваных семінараў (Борнхольм, Данія, май 1999; Катанія, Італія, красавік 2000; і Краіна Гора, Славаенія, лістапад 2000) і заключнай канферэнцыі ў Парыжы ў канцы 2001 года. Прадстаўнікі Беларусі ўдзельнічалі ў гэтых мерапрыемствах названага праекта. У лік арганізатараў заключнай канферэнцыі увайшла таксама Канфедэрацыя французскіх універсітэтаў, а пасяджэнні ішлі пад патранажам Міністра нацыянальнай адукацыі Францыі спадара Жака Ланга і Міністра замежных спраў Францыі спадара Хуберта Вядрына.

Робачая група прапанавала падтрыманую канферэнцыяй канцэпцыю адукацыі праз усё жыццё як "бесперапыннага працэсу навування, які дае магчымасць кожнаму з ранняга дзяцінства да старасці атрымліваць і ўдаскарнаваць свае веды, майстэрства і кампетэнцыі на розных этапах жыцця рознымі спосабамі, у тым ліку фармальнымі і нефармальнымі, максіміруючы такім чынам развіццё асобы, магчымасці прыпадзінання і заахочваючы да актыўнага ўдзелу ў дзейнасці дэмакратычнага грамадства".

Пры гэтым менавіта вышэйшая школа, вядома, разам з універсітэтам і еўрапейскімі арганізацыямі, павінна ўнесці найбольшы ўклад у забяспечэнне роўных сацыяльных магчымасцей для ўсіх

груп насельніцтва. Сярод неабходных перацэнчавых мер былі названы: распрацоўка гнуткага механізму для забяспечэння доступу дарослых да вывучэння "рэгулярных" праграм; стварэнне спецыяльных праграм, якія ўключаюць альтэрнатыўныя шляхі дасягнення мэт і завязаныя з сістэмай адукацыі праз усё жыццё; уяўленне новых курсаў, прызначаных для атрымання новых спецыяльнасцей і развіцця майстэрства.

Вялікае значэнне канферэнцыя надавала развіццю і выкарыстанню пры навуцаных інфармацыйных тэхналогій. Пры гэтым практычна ўсе, хто выступаў па гэтай праблеме, падкрэслілі выключна важную ролю выкладчыка не толькі як традыцыйнай крыніцы ведаў і носьбіта культуры, але і як адказнага за выхаванне крытычнага мыслення, стварэння новых адукацыйных тэхналогій, гнуткасць навування ў адпаведнасці з сацыялісмамі і патрабамі кожнай групы. Спецыяльна адзначалася, што перадача ведаў праз Інтэрнет ніколі не зможа замяніць жывы ўзаемны працэс навування. Для вызначэння разумных прапарцый было вырашана правесці больш дэталёвае абмеркаванне праблемы ў рамках новага еўрапейскага праекта "Выкладанне і вучоба ў камп'ютарызаваным грамадстве".

Рух да грамадства, дзе кожны пастаянна вучыцца, набывае новыя веды і кваліфікацыі рознымі спосабамі, патрабуе ў многім выпадках фармалізацыі працэсу адукацыі для забяспечэння прызнання атрыманых кваліфікацый на рынку працы. Таму канферэнцыя разгледзела праблему адпаведнасці структур адукацыі розных краін з навукай навування на ўстаноўках павышэння кваліфікацыі, а таксама праблему забяспечэння якасці адукацыі ў дыверсіфікаваным сістэме. Было

прызнана мэтазгодным прытрымлівацца палітыкі прымянення прынятых інструментаў і працэдур, у тым ліку Лісабонскай канвенцыі аб прызнанні кваліфікацый, што адносяцца да вышэйшай адукацыі ў Еўрапейскім рэгіёне. Цэнтральную ролю пры забяспечэнні кантролю якасці і прызнання павінны адыграць нацыянальныя цэнтры, якія ўжо існуюць у еўрапейскай сетцы ENIC/NARIC, што ахоплівае і нашу рэспубліку.

Найбольшы выклік быў абмеркаваным праблемай фінансавання сістэмы адукацыі праз усё жыццё, хача менавіта фінансаванне называлася галоўнай праблемай для дасягнення мэт праекта. Таму было вырашана абмяжовацца канстатацыяй, навуцанцы розных прычынаў з'яўляюцца перашкодай для адукацыі праз усё жыццё. Прадугледжваецца, што гэтыя рэкамендацыі стануць афіцыйным дакументам Савета Еўропы пасля ўнясення і абмеркавання па ўстаноўленым працэдуры.

Можна адзначыць, што беларускія дэлегаты адукацыі сабе ўпэўнены на ўсіх этапах развіцця праекта, паколькі вялікая частка ўзнятых праблем вырашаецца ў нас цяпер, каб паспяхова. Больш за тое, мы маглі б прапанаваць нашым сусветным сябрам рэалізаваць і правяральны практыкай ідэй. Аднак не толькі беларускія спецыялісты, але і прадстаўнікі краін СНД і разу не запыраліся ў рамках гэтага праекта ў рабочыя групы па падрыхтоўцы дакладаў і выпрацоўцы рэкамендацый.

Сяргей ВЯТОХІН, прадстаўнік Беларусі на сімпозіуме ў Будапешце і заключнай канферэнцыі ў Парыжы.

Пара "Папалушцы" стаць прынцэсай

Перапынак у рабоце навукова-метадычнага савета па фізічным выхаванні быў невялікім, а таму першае пасяджэнне новага складу было бурным.

неннем адначасна актыўнасцю членаў новага навукова-метадычнага савета па фізічным выхаванні вышэйшых навуцальных устаноў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. Падпісваючы загад, – сказаў ён, – Міністр адукацыі Пётр Брыгадзіч выказаў упэўненасць, што цяперашні склад савета цалкам здольны зрабіць фізічную культуру і спорт у вышэйшых навуцальных установах краіны прыярытэтным, наўроў з профільнымі дысцыплінамі, і галоўнае, гэта стане асновай нацыянальна-патрыятычнага выхавання моладзі.

На самай справе, хопіць фізікультуры быць "Папалушчай" у ВНУ. Ну, а каб стаць ёй каралевай, неабходны акадэмічныя падыходы ў кіраванні, арганізацыі, паводзе працэсу фізічнага выхавання. Здароўе маладога пакалення выклікае занепакоенасць. Па выніках даследаванняў вучоных нашай краіны, бялагічны ўзрост юнакоў і дзяўчат (16–21 год) у шэрагу выпадкаў перавышае пашпартны на 10 гадоў.

Галоўныя прычыны такога становішча – адсутнасць у насельніцтва патрэбы ў здаровым ладзе жыцця, нізкі ўзровень культуры, які праяўляецца ў захапленні алкагольным, тютюнным і наркотычнымі сродакмі. Таму вырашэнне праблемы азда-

ладу жыцця, потым – валеагатунасці і асабістае актыўнасць у захаванні свайго здароўя.

У праграме фарміравання, захавання і ўмацавання здарова моладзі ў якасці зыходнага моманту служыць задавальненне патрэб самаразвіцця. Яна займае вышэйшае месца ў іерархіі патрэб, аднак задавальненне яе ўяўляе сабой не канчатковы стан, а перманентны працэс. Гэта, разам са спартыўнымі заняткамі студэнцкай моладзі, будзе складаць аснову дзейнасці навукова-метадычнага савета па фізічным выхаванні.

Савет зоймецца і навукова-метадычным кіраваннем дзейнасцю кафедраў фізічнага выхавання ВНУ рэспублікі. Адносна ж кампетэнтнасці цяперашняга складу савета няма ніякіх сумненняў: 11 дактароў навуц і прафесараў, 14 кандыдатаў навуц і дацэнтаў будучы аказваюць навукова-метадычную дапамогу вышэйшым навуцальным установам, кафедрам фізічнага выхавання і спартыўным клубам у арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу па фізічным выхаванні.

Асноўнымі задачамі савета будучы: каардынацыя навуковых даследаванняў па пытаннях фізічнай культуры і спорту ў турызму; распрацоўка нарматыўных прававых

Рэформа школы – гэта працэс творчы

"Рэфармаванне – творчы працэс. Новая падыходы ў адукацыйнай і выхавальнай рабоце" – такая была тэма "круглага стала", які прайшоў у грамадскім прэс-цэнтры Дома прэсы.

Акрамя журналістаў у яго рабоце ўзялі ўдзел начальнік галоўнага ўпраўлення сацыяльна-выхаваўчых дзялення Міністэрства адукацыі Беларусі Георгій Бутрыч, старшы навуковы супрацоўнік аддзялення карэкцыйнай педагогікі і псіхалогіі Нацыянальнага інстытута адукацыі Антоніна Змішко, дырэктар ліцэя БДУ Геннадзь Пальчык, а таксама дырэктар гімназі №7 сталіцы Лідзія Лізацэ.

Як адзначылі выступоўцы, наспела неабходнасць рэфармавання агульнаадукацыйнай сістэмы. Вядзецца работа над стварэннем новых падручнікаў, пошук форм і метадаў, здольных эфектыўна развіваць разумовую дзейнасць школьнікаў, рытываць іх да паступлення ў вышэйшыя навуцальныя ўстановы. Мясціцы і прыорытэты, большае значэнне адводзіцца не аб'ёму ведаў, якія павінны засвоіць вучні, а развіццю асобных якасцей юнакоў і дзяўчат, іх падрыхтоўцы да самастойнага жыцця.

Неблагі вопыт у гэтых адносінах напрацаваны ў сталічнай гімназі №7. Калі дзевяць гадоў таму ўраджайнай школе быў наддадзены новы статус, кіраўніцтва навуцальнай установы ўсё ўз задумалася, што трэба рабіць, каб адпавядалі сучасным патрабаванням. Зварнуліся да гісторыі, паспрабавалі зразумець, што ўважліва сабой гімназія ў царскай Расіі. Уважліва прыгледзеліся і да выкладчыцкага складу. Для больш аб'ектыўнага аналізу запрасілі псіхалага Вячаслава вопыт лепшых гімназіяў Масквы, Санкт-Пецярбурга.

Як зазначыла дырэктар гімназі Лідзія Лізацэ, не забылі і пра вучняў. Юнакі і дзяўчаты дзяліліся сваімі думкамі наконт таго, якімі б яны хацелі бачыць сваё педагогаў, урокі. Прислухоўваліся да пажаданняў. І, як кажуць, працэс пайшоў. Сёння гімназія №7 – адна з лепшых навуцальных устаноў у сталіцы.

У ходзе "круглага стала" дырэктар ліцэя БДУ Геннадзь Пальчык таксама падзяляўся напраўкамі ў сферы вучэбна-выхаваўчага працэсу. Аднак, падкрэсліў Геннадзь Уладзіміравіч, поспех агульнай справы проста негавячым без удзелу бацькоў, чые педагогацкія функцыі не варта прыніжаць. На жаль, разумеючы гэта не ўсе бацькі. Таму іншы раз выхаванне дзяцей трэба пачынаць з выхавання бацькоў.

Важнае пытанне ўзялі ў сваім уступленні старшы навуковы супрацоўнік аддзялення карэкцыйнай педагогікі і псіхалогіі Нацыянальнага інстытута адукацыі Антоніна Змішко. Антоніна Міхайлаўна і яе калегам даўдзіцца займацца з дзецьмі, якія знаходзяцца на процілеглым бачу развіцця ў адрозненне ад тых, хто вучыцца ў ліцэях і гімназіях.

Раней такіх хілачкоў і дзяўчат збраліся называлі дэфектыўнымі, дэфектыўнымі, анамальнымі з рэфармаваннем адукацыі змяніліся і падыходы да тэрміналогіі. Сёння гэтых дзяцей называюць дзецьмі з асаблівасцямі развіцця. (Хача выраз "дзіця з асаблівасцямі" падобны, прыняты ў сусветнай практыцы, магчыма, больш правільны).

Пераменныя закрэпалі і стаўленне да гэтых дзяцей. Сёння яны могуць вучыцца ў любой школі. Раней жа накіроўваліся ў спецыялізаваныя дзіцячыя сады і школы.

Аднак, вядомае слоў Антоніна Змішко, у гэтым напрамку трэба яшчэ шмат зрабіць. Перш за ўсё дзеці з асаблівасцямі развіцця маюць патрэбу ў раннім кваліфікаванай дапамозе, карэкцыйнай педагогіцы. Часам гэта дазваляе ім паступова вайсці на новы ўзровень развіцця.

Падыходы ў адукацыйнай, выхавальнай рабоце, якая праводзіцца з дзецьмі, – працэс творчы. І добра, што мы прыходзім да разумення гэтага.

Святлана МАКАРАВА.

Вострая тэма Сяты скончыліся. А грошай, на жаль, няма...

У радыцёвым зварненні настаянікі Любавіцкай сярэдняй школы Стаўбюцкага раёна з пытаннем аб нявыплаце авансу за снежань.

Размова адбылася 17 студзеня. Сітуацыю з выплатай авансу і заплаты на дадзеным грунтоўна патлумачыла загадчык фінансаванага аддзела райвыканкома Людзіла Леанідаўна КУЛАКОВА. – 29 снежня, напярэдадні Новага года, на выплату авансу настаянікам былі пералічаны 33 мільёны. У першую студзенскую дазду – яшчэ 74 мільёны 800 тысяч рублёў. Усяго на аванс трэба 121 мільён. Такім чынам, нявыплачаныя засталіся 13 мільёнаў 200 тысяч авансу. Яны будуць выплачаны днём.

Запавяшанае склалася таму, што не ўсім прадпрыемствам раёна пералічаны падакты ў раёны бюджэт. Зараз мы актыўна вырашаем праблему. Напрыклад, я сама асабіста была ўнора на гародніна-сушыльным заводзе, высвятляла сітуацыю.

На мой погляд, у сувязі са шматлікімі

сваімі было б рацыянальна выплациць аванс часткамі, калі не магчыма было выплациць яго адразу ўсім школам. Але гэта дадатковая нагрузка на бухгалтарскіх работнікаў, якія і без таго маюць дастатковы аб'ём работ. Прычым у бліжэйшым часе чакаецца скарачэнне апарату.

Але распрадачыкам крэдытаў з'яўляецца аддзел адукацыі, і ён павінен вырашаць парадокс размеркавання атрыманых сродкаў.

Дацягвае робасці і рабну складае 20%, сёлетня яна скарачана да 18%, так што 82% сродкаў паступае ў мясяцёвы бюджэт ад прадпрыемстваў і гаспадарак раёна.

Да 22 студзеня ўсе падакты ад прадпрыемстваў павінны быць пералічаны, і 25 студзеня выплаты ў бюджэтнай сферы павінны быць зроблены канчаткова.

Акрамя таго, Людзіла Леанідаўна патлумачыла, што ў раённым адзеле адукацыі заўсёды ёсць спецыяльны фонд, які прызначаны для тых, хто выязджае на лясныя ці трапіў у экстрэмальную сітуацыю.

Літаральна праз гадзіну пасля размовы са Стаўбюцамі ў радыцёвым зварненні настаянікі Гроўскай школы Случкаўскага раёна з аналітычнымі праблемамі. Праблемы з выплатамі пераходзяць у разрад хронічных?

Аля ШАЎЦОВА.

***У Акцяброўскай
усе настаўнікі —
тутэйшыя***

згуртаць калег, на належ-
ным узроўні арганізаваць пе-
дагагічны працэс і павесці за
сабой. Адзін з іх, які пакінуў,
бадай самы яркі след у ды-
рэктарскай кагорце, — мой
сусед па мінскім мікраапане
Малінаўка, куды вымушаны
быў адсяліцца ў сувязі з чар-
нобыльскай навалай. вэтэран
Вялікай Айчынай вайны
Кузьма Кірылавіч Клімаў. На
ўрачыстым вечары ён прыга-

Кармянскі раён.

Спецыяльная адукацыя

**Раўнапраўе, узаемадзеянне -
замест падзелу па асаблівасцях**

**Школа,
готовая
да перамен**

Ала ШАЎЦОВА.

**Да ўрока рыхтавайся грунтоўна,
альбо Надарыўся зімою водпуск...**

Урок, расказваў прыяцель,
у яго тады ўдаўся. Па да-

на чутках

Не скаржт, што зараз у школах не хапае наставнікаў, асабліва замежнай мовы. Мае аднакурснікі былі з радасцю прыняты педкалектывам у адну з мінскіх школ. Дык скажыце, калі ласка, ці часта (у сувязі з недахопам прафесійных кадрў) на працу, дзе, па

Алена ЖУКОВІЧ,

Мне стала не тільки со-

фонныя званкі ў любы час.

СТУДЭНТКА.

Сучасны ўрок

“Жыццё даецца, каб жыццё тварыць”

У нашай школе Яніна Іванаўна працуе з 1985 года. Улюбёная ў родную мову, у свой край, выхаваная на лепшых нацыянальных традыцыях, яна шчодро дзеліцца з вучнямі сваім талентам – умением глядзець і бачыць, слухаць і чуць, разумець і спачуваць, думаць, перажываць, радавацца і засмучацца. Яніна Іванаўна з тых, пра каго кажучы, што гэта – настаўнік ад Бога, з тых, на кім трымаецца сучасная школа.

Асабістыя якасці настаўніцы сталі падмуркам высокага педагогічнага майстэрства. Яна заўсёды ў пошуках новага ў тэорыі і метадыцы выкладання, глыбока аналізуе асновы і асаблівасці педагогічных інавацый, не баіцца выкарыстоўваць у рабоце новае, хутка і прафесійна ўжывае педагогічныя знаходкі на практыцы.

Тэорыя наша школа працуе як эксперыментальная пляцоўка. Гэтакім паярэдзілі тры гады пошукаў, вывучэння педагогічных тэорыяў, выбар шляху. І ўвесь гэты час Яніна Іванаўна з’яўлялася генератарам ідэй і лідарам для настаўнікаў, якіх хвалявала праблема выхавання і развіцця вучняў. Так у рамках эксперыменту нарадзілася праблемная творчая група, у якую ўвайшлі настаўнікі беларускай мовы і літаратуры, гісторыі, біялогіі, а Яніна Іванаўна Кілас стала яе кіраўніком. Настаўнікі можа падзяліцца вопытам работы па наступных пытаннях:

- Складанне розназруознага тэматычнага плана, арганізацыйна-тэхналагічных карт вывучэння тэм.

- Складанне Далтан-заданняў, правядзенне Далтан-урокаў.
- Фарміраванне і развіццё ў вучняў агульнаадукацыйных уменняў і навыкаў.
- Распрацоўка школьнага праекта.
- Складанне перспектывага плана работы эксперыментальнай праблемнай групы.

Любімая тэма Яніны Іванаўны – развіццё творчых здольнасцей вучняў. Адметнае ў яе працы – урокі-падарожжы, творчыя лабараторыі па вывучэнні малавядомых фактаў з біяграфіі паэтаў і пісьменнікаў, сапраўдныя падарожжы па родным краі, конкурсы паэтаў і прэзентацыяў, нацыянальныя святы і абрады, складанне летапіснага класа. Усё гэта, а таксама мудрыя парадкі па жыццёвых праблемах – малая частка таго, што на ўсё жыццё застаецца ў памяці вучняў гэтай настаўніцы. У 2000 годзе Яніна Іванаўна Кілас была лаўрэатам раённага конкурсу “Самы класны” класны.

Ірына ФІРАГА,
намеснік дырэктара сярэдняй школы №2 Фаніпальскага раёна.

Крыху тэорыі, альбо Творчасць – вышэйшая каштоўнасць

Паспяховасць сацыяльна-эканамічнага развіцця грамадства ў значнай меры залежыць ад яго творчага патэнцыялу, творчых здольнасцей кожнага грамадзяніна. Імклівае змяненне сучаснага свету, высокія тэмпы эканамічных і палітычных пераўтварэнняў, вялікая плынь інфармацыі, якую неабходна рэагаванне перапрацаваць і найкарысцейшы час асэнсаванне, патрабуюць ад людзей творчага падыходу да аналізу і ўсё новых і новых крыніцвай гатоўнасці да самадзейнасці ў дэмакратычных грамадствах. Нездарма ў сучасных умовах вывучэнне праблемы арганізацыі творчай дзейнасці і выхавання асобы становіцца адным з найбольш прыярытэтных напрамкаў навукі і практычнай дзейнасці педагогаў.

Але як жа найлепш дасягнуць пастаўленай мэты? Тут патрабуюцца знайсці метадалогію даследавання, гэта значыць асноўныя тэарэтычныя пазыцыі для распрацоўкі тых альбо іншых падыходаў перш за ўсё ў навучанні і выхаванні маладога пакалення. Да такіх пасылкаў адносіцца філасофія адукацыі і фарміравання юнай асобы. Сюды можна ўключыць у якасці першаасноўны сучасную сістэму адукацыі – яе гуманізацыю. Не толькі ў тым сэнсе, што накіравана на выхаванне чалавека-гуманіста, праўдзіна-творцы, барацьбіта за сацыяльна-справядлівасць, але і акінтацыя на праблему чалавечнасці навука пры вывучэнні асноў навук. Варыянтны адукацыйны, як вядома, з’яўляецца духоўная, і перш за ўсё інтэлектуальная, культура чалавека, сфарміраваная на яе аснове інтэлігентнасць (культура працы, мыслення і паводзінаў, эрудыцыя, умение разбірацца ў нумоасных праблемах, адстойваць свой пункт гледжання, абгрунтаваць уласную пазіцыю, рабіць аналіз, сінтэз, доказ, абав’язанне).

На жаль, сёння не многія выпускнікі школ могуць з упэўненасцю сказаць, што яны дастаткова авалодалі культурнай мыслення і самаадукацыі, гатовы ствараць новыя ідэі, стаць у шэрагу наватараў, твораў, лідараў, ініцыятараў у жыцці. Чаму менавіта творчасць закладзена ў фундамент сістэмы выхавання? А таму, што творчасць складае вышэйшую каштоўнасць быцця чалавека, крыніцу грамадскага дабрабыту, прагрэсу ў навуцы і культуры.

Творчасць – галоўная перадумова самаразвіцця, самаўдасканалення чалавека. Асюль для педагогаў абавязковай умовай у навуцальна-выхавацкай дзейнасці павінна быць накіраванасць усіх метадаў навування і выхавання на развіццё краўтывасці, творчага мыслення, вопыту творчай дзейнасці.

Галоўнае нацыянальнае багацце краіны, яе будучыня – талентавіты, адораныя дзеці. На жаль, мы жывем у цяжкі час. Іншы раз здаецца, што яго прырыгтыг перакрылі ўсё лепшае ў людзях. Але ў прыроды – свае законы. І ў свет працягваюць узнікаць маладыя таленты, якія імчуць у сабе новыя таленты, новыя надзеі. Гэтыя парасткі абавязкова працягваюць праз таўшчыню фінансавай нестабільнасці і маральных зрушэнняў.

Радзіма на скарыванні тысячгадоўзых не забывае пра сваю асноўную задачу – выхаванне і навуцанне твораў, якія прыкрасіцца сабою гісторыю, уводзіць у яе аналіз. І побач з імёнамі вялікіх беларусаў мінулага – Францыска Скарыны, Сімона Паліцкага, Сымона Буднага, Уладзіміра Караткевіча, Івана Мележа і іншых – з’яўляцца імёны церапашных адкрыццяў навуцы і культуры.

Адукацыйная тэхналогія: эвалюцыя і сучасныя ўяўленні

Сёння яшчэ не ўсе дакладна разумеюць сэнс паняцця “адукацыйная тэхналогія”. Настаўнікі бляюцца сучасныя адукацыйная тэхналогія з праграмаваным навуцаннем, з тэорыяй і практыкай праблемнага навування. Таму яшчэ важна прасачыць генезіс паняцця “адукацыйная тэхналогія”, вызначыць яго ў шырокім і вузкім сэнсе, размяшчаць паняцці “методыка”, “дыдактыка”, “тэхналогія” і прывесці тыпы тэхналогій, якія сустракаюцца ў педагогічнай практыцы. Разгледзім адрозненні сучасных адукацыйных тэхналогій ад тых, што прымяняліся раней, паколькі некаторыя настаўнікі і не здагадваюцца, што спробы ўвесці тэхналогію ў навуцальны працэс не перапыняліся на працягу ўсяго нашага стагоддзя. Прыблізна да сярэдзіны 50-х гг. яны былі звязаны са стварэннем пэўнага тэхналагічнага асяроддзя, г.зн. з прымяненнем тэхнікі ў навуцанні. Затым з’явіліся новы тэхналагічны падыход – да пабудовы самаго навуцальнага працэсу або тэхналогіі навування. Пры гэтым працягваліся і першы падыход – па шляху асваення мікра-працэсаў тэхнікі і новай інфармацыйнай тэхналогіі.

Іх уваходжанне ў педагогіку іншы раз мінюць саму парадыгму адукацыі. Абодва напрамкі ў наш час усё больш змякаюцца і пераплітаюцца.

Педагогічнай тэхналогіяй звычайна называюць напрамак педагогікі, які мае на мэце павысіць эфектыўнасць адукацыйнага працэсу, дасягнуць гарантэаваных заплавананых вынікаў навування, зрабіць навуцальны працэс падпудлым кіраванню. Словазлучэнне “педагогічная тэхналогія” – гэта недакладны пераклад англійскага (адукацыйная тэхналогія).

Паняцце тэхналогіі можна разглядаць як галіну педагогічнай навукі. Тады яна ўшчыльную набліжаецца да дыдактыкі. “Традыцыйная дыдактыка ставіць сваёй асноўнай мэтай стварэнне тэорыі навування, накіраванай на распрацоўку метадычных прыёмаў, а таксама арганізацыйных форм і метадаў навування, якія актывізуюць працэс засваення тэм, што вучыцца, ведаў, уменняў, навыкаў навуцальнай дзейнасці”. Прадмет дыдактыкі ў сённяшніх абав’язальных працах і дапаможніках каротка вызначана, як змест адукацыі і арганізацыі працэсу навування. Больш поўна гэты прадмет вызначаецца так: “матэ, змест, заканамернасці, метады і прыпынкі навування”.

Паняцце “методыка” шырокі за паняцце “тэхналогія”, паколькі традыцыйная методыка адказвае на пытанні “чаму, навошта і як вучыцца?”, а тэхналогія толькі на апошняе з іх – “як вучыцца”. Методыка ўключае пытанні адукацыйнай палітыкі, у тым ліку і выбар тэхналогій для дасягнення палітычных (у адукацыйным сэнсе) мэт. У прыватнасці, адна з задач методікі – выявіць крыніцы прычыннасці той або іншай тэхналогіі.

Адрозненне дыдактыкі ад тэхналогіі навування ў асноўным зводзіцца да таго, каб распрацаваць у дыдактыцы законы і прыпынкі ператвараць у эфектыўныя метады выкладання і навування, а таксама ствараць усе неабходныя ўмовы для іх найлепшага выкарыстання пры адпаведных формах і тэхнічных сродках...

На сёння існуюць тры асноўныя педагогічныя парадыгмы развіцця тэхналагічнага падыходу да адукацыі.

Традыцыйны прыватнаметадны падыход.

Для гэтага падыходу характэрна няпэўнае апісанне мэт навування, звязанае з патрабаваннямі праграмы, няяснае ўяўленне аб стане тых, што вучыцца. Адукацыйны працэс будзеца на аснове абав’язальнага вопыту педагогаў-наватараў, іх вопыт, назапашаны да многія гады, цяжка паддаецца сістэматызацыі нічога не тэорыю, паколькі ў педагогічных прыёмах надзвычайна важны эфектыўны элемент (“непрактычны” эфект, інтэлект воля – асяродак адукацыі”). На гэты прычыне ключавым элементам традыцыйнага прыватнаметаднага падыходу з’яўляецца прагнастыка – асноўная мэта атрымання інфармацыі зваротнай сувязі. У цэлым адукацыйны працэс падобны па траекторыі да трасы салама і іншы раз прыводзіць да дасягнення пастаўленых мэт. Спробы і памылкі – самая характэрная рыса прыватнаметаднага падыходу.

Творчасці зярнаты залатыя...

Творчасць – гэта вялікі дар і выпрабаванне для чалавека. Але без творчасці не было б самога чалавека. Жыццё даецца чалавеку, каб тварыць.

Жыццё даецца, каб жыццё тварыць.
Каб светла-залатую яго ніць
Віць і далей – любою, справай дзейснай
Дзі словам, што ад справы неаддзелна.
Тварыць!
Жыццё даецца, каб жыццё тварыць.
Надзей, прадаў, мужым парываннем,
Высакродным, дружным намаганнем;
Што потым зоркай у вьках гараннем.
Тварыць!
Жыццё даецца, каб жыццё тварыць.
Найлепшым самым, самым натуральным.
Інакш – як ад жыцця карысць?
Тварыць!
Жыццё даецца, каб жыццё тварыць.
Не марнаваць, не нішчыць, не бурцыць –
Тварыць!

Анатоль Варцінскі.

Мне, настаўніцы роднай мовы і літаратуры, не дае спакою пытанне: якім павінен быць урок, каб мае вучні кожны раз адкрылі для сабе нешта новае, глыбей пазнавалі жыццё, каб былі не пасіўнымі сузіральнікамі падзей, а ішлі па жыцці з непаўторным зададнем змяніць яго ў лепшы бок?

Метадыку выкладання мовы і літаратуры ў школе вывучыць на ўсё жыццё нельга.
Яна, нібы кропелька ртуті, увесь час у нспынным руху; у ёй – пастаянная змены, розныя погляды на адно і тое ж пытанне, нават часам процілегла.

Практычная методыка – гэта заўсёды творчасць. Паспех у выкладанні мовы і літаратуры, глыбокі і аясны веды ў вучняў будуць тады, калі настаўнік думае, шукае, разважае, супастаўляе. Умее на справе паказаць важнасць, прымальнасць таго ці іншага метаду або прыёму ў сваёй рабоце, у сваім класе, са сваімі вучнямі.

Павінны быць адукацыйная культура народа – адна з самых надзвычайных задач нашага часу. Сапраўды, на нас, і асабліва на маладзё, велікая моцна ўплывае сённяшні практычны, рацыянальны па сваім характары час, ствараючы дэфіцыт пачуццяў. Гэта абарочваецца многімі бедамі, і мы ўсё больш пераконаваемся, што чалавек не можа абыйсці без душэўнасці, без патрабавальнасці і даверу, гневу і спачування, неспрымальнасці і міласэрнасці. Але сумленнасць, даброту, спагаду нельга абав’язчы з самай аўтарытэтай трыбуны. Яны павінны ўзрастаць у чалавечым сэрцы. Задачу выхаваць змену разумнай, высакроднай, працалюбай мой ставілі заўсёды. Толькі як вырашалася гэтая задача? У асноўным деклараваным, на словах, што, як кажучы ў народзе, робіць душу відущай толькі на адно вока. У пагоні за ўсеагульным мы забыліся на непасрэднае, якое з’яўляецца вызначальным, асноўным, што складае непаўторнае алічна чалавека як часцінку пэўнага народа. Мы адарваліся ад духоўнай спадчыны, ад народных традыцый і звычайнаў, ад літаратурнай і мастацкай класікі.

Народнае, мудрае, спадчынае – вош што ў першую чаргу дапаможа маладым душам не проста стаць відущымі, але і наддзіліць неацэнным дарам прадбачання, духоўнасці.

Таму неабходна, каб на змену навуцанню і выхаванню, якія ладзіцца пераважна на перадачы інфармацыі, прыйшоў навуцанне і выхаванне, арганізаванае на творчых падыходах, актыўнай самастойнай працы, на развіцці ўмения сявядома авалодаваць ведамі.

Сучасная праграма па беларускай літаратуры грунтуецца на прынцыпах дэмакратызацыі і гуманізацыі навування, арыентацыя на агульначалавечы і нацыянальны духоўны каштоўнасці, на дыферэнцыраванні і індывідуальна-асабовы падыход да навуцэння, на творчы характар засваення прадмета.

Менавіта актыўныя метады, творчыя элементы павінны знаходзіцца ў аснове навування, таму што яны найбольш спрыяюць развіццю асобы з самастойным мысленнем, ініцыятыўнай, здатнай гуманістычнае, эстэтычнае спажыванне і ўспрыманне свету ператвараць у жыццёвы стымул маральнага самаўдасканалення і духоўнага развіцця.

Рыхтуемса да сачынення

На ўроках літаратуры і мовы мы з вучнямі вывучаем біяграфію пісьменніка, яго творчасць, законы мовы, праводзім гутаркі па пазакласнаму чытанню, пішам творчыя работы. І хаця на развіццё мовы адведзена ніямога ўрокаў, гэта – велікая важная і адказная задача.

Сачыненне – жанр славеснай творчасці, які прадугледжвае дакладнае, лагічнае, паслядоўнае, эмацыянальнае і стылістычнае правільнае выкладанне ўласных думак, глыбокае разуменне літаратурнага твора, веданне асноўных літаратурна-крытычных артыкулаў, умение мысліць, разважаць, супастаўляць, аналізаваць, суперажываць...

Пры падрыхтоўцы да напісання сачыненняў, іх аналізе ўзнікае шэраг пытанняў. Якой павіна быць мая дапамога вучню? Як дэраваць літаратурна і вольныя тэм? Якія сачыненні вучні больш любяць, ахвотней пішуць?

Сачыненне – гэта творчасць. Колькі ж існуе этапнаў такой творчасці, іншымі словамі, які шлях пралагае паміж задамай і яе рэалізацыяй, стварэннем нечага новага? Англіійскі псіхалаг Г. Уолес вылучае чатыры фазы, этапы на гэтым шляху: падрыхтоўка, выствяленне ідэі, асарэнне, праверка ідэі.

Назвам і пракамэнціруем іх:

1) Уважне ўважчы ў тэм, асэнсаванне яе, вызначэнне межы. Гэта важная частка работы. Абмежаванне сябе пэўнымі рамкамі, адабраць матэрыял многія вучні не ўмеюць, таму трэба вельмі добра ўдумвацца ў загаловак, у кожнае яго слова.

2) Умение падпарадкаваць сваё сачыненне пэўнай ідэі. Сачыненне мы пішам не проста каб напісаць, заняць пэўную колькасць старонак, у гэтыя старонкі мы ўкладваем ідэю, якую падмацоўваем, пацвярджаем тэкст сачынення.

3) Адбор матэрыялу для сачынення. Думаем, якім фактычным матэрыялам, якімі прыкладамі, разважанымі, высловамі будзем уласціваць сваю думку.

4) Сістэматызацыя сабранага матэрыялу. Сабраны матэрыял “сартуем” у сваім уяўленні, разбіваем на групы, глядзім, у якой паслядоўнасці будзем уводзіць у тэкст.

5) Праца над кампазіцыйнай пабудовай сачынення. Гэта складанае плана, яго напуўненне, паслядоўнасць чаргавання тэзісаў і аргументаў.

6) Выбар стылю і тыпу мовы. Дзеям важна дапамагчы ўсвядоміць, у якім стылі будзе напісана сачыненне, які тып мовы будзе пераважаць.

7) Стылістычная праўка напісанага. Дакладнасць укывання слова ці спалучэння слоў, выкарыстанне сінанімікі для таго, каб пазбегнуць манатоннасці, сухасці, таўталогіі. Інакш кажучы, гэта работа над чарнавіком.

Каб ведаць адносныя вучняў да сачыненняў, даю анкету з наступнымі пытаннямі: з якім адуцваннем ты ідзеш на ўрок сачыненняў? Ці любіш ты пісаць на вольныя тэм? Якія вольныя тэм ты прапанаваў для 8–11 класаў? Колькі тэм лепш за ўсё даваць? Кі лепш праводзіць аналіз сачынення (зачытаваць лепшае, чытаваць тыповыя стылістычныя і сэнсавыя недакладнасці, разбіраць далучэння арфаграфічныя і сінтаксічныя памылкі? Якія недахопы бачыш у сачыненнях па беларускай літаратуры? Адказы былі вельмі цікавыя, у многім паўчальныя – яны далі магчымасць лепш зразумець кожнага вучня.

Паспех у напісанні сачынення будзе пры наяўнасці некалькіх умоў. У класе стараюся правесці вялікую падрыхтоўчую работу, каб потым кожнаму было вельмі ўдмліва працаваць над тэкстам. Калі мы не зацікавім па-сапраўднаму вучня, ён проста выканае чарговае заданне, да якога душа вучня не ляжыць, які сэрца не зацікавае. Мы вучым твораў, і тут трэба быць вельмі асцярожным: каб не адыблос адваротнага, каб ад творчасці не адыбнуць, не выправаць адыюных, асуджальных адносінаў да сачынення, якое напісаў нялёгка, і да твора, па якім яно пішацца, і да самога прадмета.

Моц крылаў тваіх...

Бачу сваю задачу ў тым, каб навуцчы школьніка разважаць, самастойна мысліць, рабіць высновы, даваць сваю ацэнку з’яве, факту, учынку героя. Лічу, што сачыненне-разважанне – выдатны матэрыял для пастаюўкі і вырашэння пытаньняў маральнага выхавання. У старэйшых класах, дзе я працую і ў якіх адыбываецца інтэнсіўнае фарміраванне асобы, калі падлетак павінен ужо мець свае погляды і ўмее іх абараняць, гэтая работа набывае выключна важнае значэнне. Пісалі шэраг сачыненняў, дзе героем, аб’ектам даследавання становіцца сам вучань ці яго аднакласнік. Пісаць пра сябе, пісаць аб’ектыўна – нялёгка, але старшакласнікі робяць гэта ахвотна.

Цяпер многа гавораць пра дыферэнцыраванае навуцанне, індывідуальны падыход, іштатварыяцыйнасць у заданнях. Лічу, што некаторыя сачыненні можна пісаць дыферэнцыравана. Запісані тэхнічны план, пасля чаго паводзім гутарку.

– Даю тры варыянты, хай кожны з вас абудмае і возьме той, які яму найлепш падыходзіць па здольнасцях і схільнасцях.

– Не трэба баяцца, што клас пойдзе па самым лёгкім шляху. У кожнага вучня ёсць жаданне паспрабаваць свае сілы, правесіць, на што ён здатны.

Многае можна расказаць пра сачыненні, пра іх віды, пра методыку іх правядзення. Галоўнае, што гэта прыдатны матэрыял для таго, каб абудзіць цягу да літаратурнай творчасці ў кожнага вучня. Хай спрабуе свае здольнасці, хай правярае моц сваіх крылаў. Тое ведае, ці не ўзняўся яны нашага выхаванца не толькі да поспехаў пры напісанні іншых сачыненняў, але і да творчасці ў больш шырокім плане, ці не вынесіць яны яго на абшч літаратурнай ці журналісцкай дзейнасці.

Урок – гэта твор мастацтва

Вось ужо шаснаццаты год працую я ў школе, якая стала мне роднай. З удзячнасцю ўспамінаю сваю выкладчыцу Клару Макараву Панюцю, якая навуцала нас з высокай аданасцю рыхтараў да кожнага ўрока, пастаянна цікавіцца навінкамі літаратуры, уважліва ставіцца да слова ў сказе, у тэксце, у размове.

Мне пашчасціла пачаць сваю педагогічную дзейнасць у сапраўды творчым калектыве, дзе працуюць цікавыя, вопытныя, нярымслівыя людзі: Л.Р.Грымака, К.П.Паўлючэ, Г.У.Гайдук, Л.А.Антонік, Л.А.Геймурава, І.М.Фірага. Наша школа ў свой час была базай для абласнога інстытута павышэння кваліфікацыі настаўнікаў. Было ў каго паўчыцца і ёсць каму сказаць “дзякуй”. Апазу пачала працаваць у старэйшых класах, мела вучэбную нагрукку больш 30 годзін, амаль кожны год працую ў выпускных класах. Разам хвалюемца і радуемся на выпускных і ўступных экзаменах.

Маю паслядоўнікаў і спадзяюся, што яшчэ іх будзе нямаля ў мій педагогічнай дзейнасці. Лічу, што мсія настаўніка беларускай мовы і літаратуры – надзвычай адказная, бо менавіта ён павінен падняць сённяшняе пакаленне маладзё Беларусі з нашымі прадкамі, дапамагчы асэнсаванню сваё месца і прызначэнне ў бсконнай ланцугу быцця народа, далучыць да яго справядных і ўспыных экзамэнах.

Лічу чалавечай ачыннасцю ў сваёй працы дабівацца, каб вучні ўспрымалі аўтара і яго творчасць як суразмоўцаў, каб маглі суперажываць, разумець, мудра ацэньваць. Важна дакладна сфармуляваць пытанні:

– Які водгук у тваім сэрцы знайшла “Прадмова” Ф.Багушэвіча да зборніка “Дудка беларуская”?

– Што табе падабаецца ў пані Мар’і – настаўніцы з апавесці Янкі Брыля “Сіроці хлеб”?

– Які бы вы абышліся з грашымі на месцы Міхала Тварыцкага?

Гэтыя і падобныя пытанні могуць служыць і тэмамі школьных сачыненняў.

Зблжэнне вучня з творам мастацтва часам дапамагаюць і самыя нечаканыя пытанні:

– Чаму такі малады і поўны радасці жыцця Лабановіч аднойчы ўзяў у рукі пісталет?

– Што падштурхнувае сённяшніх падлеткаў да самагубства?

Ад такіх пытаньняў урок пачынае аживаць, бо яны краюцца кожнага, прымушваюць пільна ўгледзецца ў чужы твар, у душу героя. Адначасова школьнік вучацца аргументаваць свае думкі.

Так у напружанай працы, падчас аналізу і абмену думкамі вучні пачынаюць апераваць неабходнымі тэрмінамі. Паступова развіваецца дзіцячае мысленне, узбагачаюцца духоўны вопыт, мова.

Лічу, што трэба дапамагчы ўбачыць не толькі эстэтычную вартасць твора ў цэлым, але і кожнага яго элемента, аддучы, што слова ў вершы – чарадзейны знак, падвесці да разумення ролі тропу, мастацкай дэталі, танальнасці твора, развіцця здольнасці ўспрымаць прыгажосць паэзіі.

Напрыклад, на ўроку пры аналізе верша М. Багдановіча “Зімой” у 5 класе вызначаем вобразна-выяўленчыя сродкі мовы, вучні карыстаюцца памяткамі:

1) Знайдзіце эпітэты.

2) Чаму паэт называе вачар “звонкім”, а месца “вільготным”?

3) Як вы разумееце паэтычны вобраз “У небе зоркі ад марозу пахаладзешы дрыжаць”?

4) Распачнуць сэнс вобразна-параўнаўна “Як мары, белыя бярозы над сінёвай начной стацяць”.

5) Вучні знаёмяцца з новым літаратуразнаўчым тэрмінам “метафара”. Вучымся знаходзіць іх у вершы, робім выснову, што метафара дапамагае аўтару больш поўна раскрыць свае пачуцці, ствараць паэтычны вобраз звысшага вечара.

6) Падключэнні знаходзяць у вершы звароткі, тлумачаць іх ролі ў выяўленні аўтарскіх пачуццяў. Затым вучні знаёмяцца з тэрмінам “страфа”. Робіцца выснова пра тое, што верш “Зімой” складаецца з чатырох строф, кожная з якіх мае ў сабе чатыры радкі.

Наступны этап – разгляд гукавой інструментуоўкі твора:

– Ужыванне галосных гукаў а – о, якія нагадаваюць рэха ў марозным паветры.

– Выкарыстанне звонкіх зычных, якія дапамагаюць уявіць, як дрыжаць ад марозу зоркі.

– Выкарыстанне мяккіх зычных надае вершу своеасабліваю мілагучнасць і музычнасць.

– Якія паэтычныя малюнкi вы ўявілі пасля знаёмства з вершам?

Вучні з’яўляюцца да зброльных імі ілюстрацый, падбіраюць да іх адпаведныя радкі верша і зачытаваюць іх.

З кожным годам навуцанна працу ў гэтым кірунку ўдасканальваю, і ўжо ў дзесятым класе, напрыклад, пры вывучэнні лірыкі Я. Купалы ставілі такія пытанні:

– Які асноўны папас верша Я. Купалы “А хто там ідзе”?

– Ад імя каго выдзвэца апавед у вершы “Ужо днее”?

– Уважліва прачытайце прыведзеныя радкі і назавіце, якія сродкі мастацкай выразацыі выкарыстоўвае ў іх паэт.

Глядзіце: Во рукі і ногі ў ранах, А раны на сэрцы – каму іх паняць? Па гудках, каменных хадзіла я босай, Крыўё чыроўнай дасрыла зямлю...

Метафара, параўнанне, сімвал, алегорыя. У якім з вершаў Янкі Купалы сустракаюцца ў пач

